

משנה ג'

משנה זו חותמת את העוסק בקביעת זמני קריאת המגלה. בחלקה השני היא מציגת מצוות שמאחרים את מועד קיומן ואין מקדימים אותן.

ביאור

מגילה פרק א' = ג'

במשניות הקודמות נקבעו חלוקי דינים בין כפרים לבין ערים גדולות, לגבי מועד קריאת המגלה.

¹ איזו היא עיר גדולה?

כל שיש בה עשרה אנשים שהצבור משלם את שכרם כדי

שיתבטלו ממלאכתם וישהו בבית הכנסת במועדי התפלות כדי שלעולם יהיה מנין מצוי בבית הכנסת במועד שבו נקבעה התפלה², בדרך שנהגו בתקופת המשנה³. ברם, אם אין בה עשרה בטלנים - דינה בכפר.

עתה מביאה המשנה מועדים אחרים שנתקנו על ידי חז"ל, שאין דינם כפורים:

² "באלו" - בזמני קריאת המגלה, "אמרו" במשנה הקודמת שאם חל פורים בשבת "מקדימים" את הקריאה "ולא מאחרים" לאחר ט"ו באדר³.

¹ איזו היא עיר גדולה? כל שיש בה עשרה בטלנים. פחות מפאן, הרי זה כפר. ² באלו אמרו, מקדימין ולא מאחרין.

היום נלמד:

משנה

מגילה

פרק א' משנה ג'

גמרא

רש"י בראשית

כח, טז

תובנה מרגשת

המדינאי

האיטלקי ששינה

את העולם

לך ולמשפחה

מסכת נדרים

דף ל"ח

הלכה

עשיית הציצית

הלכה א'-ב'

מקורות והערות

להם מלאכה אלא צרכי הצבור והקריאה בתורה והשקידה על בית הכנסת". ג. התנא נוקט ב"אלו" לשון רבים לפי שכוונתו ל"יד וט"ו אדר (רשב"א). דף ה"א, ד"ה באלו, לפירושים נוספים עיין ברשב"א, שם, וריטב"א, שם, ד"ה באלו, ובתוספות יום טוב, ד"ה באלו).

א. במסכת ברכות (דף ו/ב) נאמר כי בהגיע מועד התפילה באה השכינה לשרות בבית הכנסת, ואם אין מניין באותה עת, יש חרון אף. ב. רע"ב (ראה גם רש"י, דף ג/ב, ד"ה עשרה בטלנים). הרמב"ם (בפירוש המשנה, ד"ה איזו) כותב: "עשרה בטלנים הוא שיהא בבית הכנסת עשרה אנשים שאין

מגילה פרק א' = ג'

ביאור

**אָבֵל זְמַן עֲצִי
כְּהַנִּים וְתִשְׁעָה בְּאָב
וְחִגְיָה וְהַקְהֵל,
מֵאַחֲרָיו וְלֹא מִקְדֵּימָיו.**

בְּרַם, אִם חָלוּ בַשַּׁבָּת:
"זְמַן עֲצִי כְּהַנִּים" - זוֹהִי תַקְנָה
קְדוּמָה שֶׁשְׂרָשָׁה נְעוּץ בְּתַחֲלַת יָמֵי
בֵּית שְׁנֵי.
בְּעֵלוֹת יִשְׂרָאֵל מִן הַגּוֹלָה, בִּימֵי
שִׁיבַת צִיּוֹן שְׁבַתְקוּפַת עֲזָרָה הַסּוֹפֵר,
הֵם הָיוּ מַעֲטִים וְרַבָּם עֲנִיִּים וְחִסְרוּ
עֲצִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ לְהַבְעֵרֵת אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ (בְּדֶרֶךְ כָּלֵל מִבֵּיָאִים עֲצִים
מִכֶּסֶפִי מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל כָּכָל קָרְבַן צְבוּר). עֲמָדוֹ יְחִידִים מִן הַצְּבוּר, נִדְּבּוּ
עֲצִים וְהִקְנוּם לַצְּבוּר. מִשְׂרָאוֹ זֹאת הִנְבִּיאִים חָגִי, זְכַרְיָה, מְלָאכִי, עֲזָרָה
וְנַחֲמִיָּה¹ - עֲמָדוֹ וְתַקְנּוּ כִּי בְּתַאֲרִיכִים שֶׁבָּהֶם יְחִידִים אֵלֶּה נִדְּבּוּ עֲצִים, יְהִיוּ
הֵם וּבְנֵי מִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם לְדוֹרוֹת וְזָכָאִים לְתָרַם עֲצִים שָׁנָה בַשָּׁנָה; וְאִף כְּאִשֶּׁר
יְהִיוּ עֲצִים לְמִדֵּי בַלְשַׁכַּת הָעֲצִים - יִקְרִיבוּ תַחֲלָה מֵעֲצֵי תְרוּמָתָם.
מִנְהַגָּם הִיָּה לְהַבִּיאַ קָרְבַן נִדְּבָה בְּאוֹתוֹ יוֹם וְלִנְהַג בּוֹ יוֹם טוֹב (נוֹשֵׂא זֶה
נִדּוֹן בְּמַסְכַּת תַּעֲנִית²).

תִּשְׁעָה בְּאָב;

"חִגְיָה" - בִּימֵי הַרְגָלִים מִצְוָה לְהַקְרִיב קָרְבַן חִגְיָה לְכַבוֹד הַרְגֵל. קָרְבַן
זֶה קָרַב כְּקָרְבַן שְׁלָמִים שֶׁהַבְּעָלִים אוֹכְלִים אֶת רֹב בְּשָׂרוֹ. עַקֵּר זְמַן חִגְיָה
הוּא בַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַחֵג, בְּרַם, יֵשׁ לוֹ תְשֻׁלוּמִים כָּל שַׁבַּעַת יְמֵי הַחֵג
(נוֹשֵׂא זֶה נִדּוֹן בְּמַסְכַּת חִגְיָה).

"הַקְהֵל" - צִוְּתָנוּ הַתּוֹרָה: "מִקֶּץ שֶׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בָּחַג
הַסְּכוּת... תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת (חֲמֵשׁ דְּבָרִים) נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאַזְנֵיהֶם.
הַקְהֵל אֶת הָעָם, הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׂיִם וְהַטָּף..." - בְּכָל מוֹצָאֵי שְׁנַת שְׁמִטָּה עָלוּ
כָּל יִשְׂרָאֵל לְרֵגֶל וְנִקְהְלוּ לְשִׁמְעַת אֶת הַמֶּלֶךְ קוֹרָא בְּסִפֵּר דְּבָרִים. מוֹעֵד קִיּוּם
הַמִּצְוָה הוּא בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסְּכוּת (נוֹשֵׂא זֶה נִדּוֹן בְּמַסְכַּת
סוֹטָה).

כָּל אֵלוֹ מֵאַחֲרֵים אֶת קִיּוּמָם לְאַחַר הַשַּׁבָּת וְאִין מִקְדֵּימַיִם.
טַעַם הַדְּבָר: עֲצִי כְּהַנִּים - לְפִי שְׁלֵא יֵצְאוּ יְדֵי חוֹבְתָם אִם יְבִיאוּם לְפָנֵי
הַמוֹעֵד; תִּשְׁעָה בְּאָב - לְפִי שְׁאִין מִקְדֵּימַיִם זְכָרוֹן פְּרַעְנוֹת; חִגְיָה - לְפִי
שְׁאִסוּר לְהַקְרִיבָה בַשַּׁבָּת כִּי אִין זְמַנָּה קְבוּעָה, שְׁהָרִי יֵשׁ לָהּ תְשֻׁלוּמִים בְּיַתֵּר

מקורות והערות

1. רש"י (דף ה/א, ד"ה אכתי. ראה על כך בשו"ת רב פעלים, חלק א; י"ד, סימן מ"ב. לפיוש אחר עיין ברש"י

ד. קרבן העדה, שקלים, פרק ד, הלכה א; ד"ה הנביאים. ה. פרק ד, משנה ה; 1. דברים, לא/1.

ימי החג, ואין מקדימים לפני השבת כי אין זמנה אלא בחג עצמו; מצות 'הקהל' אין מקדימים בשבת כי על ההורים לשאת את טפם לבית המקדש ויש בכך אסור הוצאה מדרבנן¹, ואין מקדימים לפני השבת כי זמנה הוא "בחג הסכות".

ימי הפורים אסורים בהספד ובתענית.

³ אף על פי שאמרו שמקדימים את קריאת המגלה ליום הכניסה, אין יום ההקדמה נחשב כפורים והוא מתר בהספד ובתענית. עם זאת, הרוצה² יכול לקיים ביום זה מצות מתנות לאביונים, לעמת מצוות משלוח מנות וסעדה שאינן נוהגות אלא ביום הפורים עצמו. טעם הדבר: עיניהם של האביונים נשואות בשעת קריאת המגלה למתנות לאביונים.

⁴ אמר רבי יהודה: היכן אמרו שבני הכפרים רשאים להקדים את קריאתם ליום הכניסה לימים שני וחמישי? רק במקומות שהם אכן מתכנסים בפעל בעיר בימים אלו, אף במקום שאין נוהגים להתכנס בעיר בימים שני וחמישי, אין קוראים את המגלה אלא בזמנה.

³ אף על פי שאמרו מקדימין (ולא מאחרין), מתרין בהספד ובתעניות ומתנות לאביונים.
⁴ אמר רבי יהודה, אימתי? מקום שגבבסין בשני ובחמישי. אבל מקום שאין נכנסין לא בשני ולא בחמישי, אין קורין אותה אלא בזמנה:

פירוש ר' עובדיה מברטנורא

עשרה בטלנין. של צית הכנסת, שצטלים ממלאכתן וזוונים משל לצור כדי להיות מזויין תמיד צעעת התפלה צצית הכנסת: באלו אמרו. צומנים של מגילה אמרו מקדימין

מקורות והערות

והקהל. ט. רמב"ם, הלכות מגילה, פרק ב', הלכה י"ד.
י. לשון המשנה "מותרין" מוסב על שלושת הדברים: הספד, תענית ומתנות לאביונים, אף על פי שאין עניינם שווה (לחם משנה, הלכות מגילה, פרק ב', הלכה י"ד).

שעל הרי"ף, ד"ה אבל). ועיין בשפת אמת (דף ה/א, ד"ה במשנה זמן) שדן אם הכוונה שמאחרים את הבאת העצים או רק את קרבן הנדבה שהיו מביאים עם העצים. ה. ראה ביאור נוסף בתוספות יום טוב, ד"ה

פירוש ר' עובדיה מברטנורא

אם חל זמן קריאתה בשבת: אבל זמן עצי הכהנים והעם. שהיו משפחות לישראל שקצועים להם ימים בכל שנה להציא ענים למקדש לזרך המערכה, ומציין קרבן ענים עמהם עולות נדבה, אם חל להיות בשבת מאחרים ליום מחר: ותשעה באב. והוא הדין שאר תעניות אם חל אחת מהן להיות בשבת: וחגיגה. אם חל יום טוב בשבת, דוחין שלמי חגיגה למחר, שהרי יש לה תשלומין כל שצעה. וכן הקהל את העם, שהיה המלך קורא בספר משנה תורה, וכל העם חייבין לצוא ולהציא את טפס, כדכתיב (דברים 6) האנשים והנשים והטף, ובשבת אי אפשר ודוחין אותו למחר: ולא מקדימין. דאכתי לא מטא זמן חיוביהו. ותשעה באב, דאקדומי פורענותא לא מקדמיין:

לא סתם להצליח - להצליח כמו שצריך

ביאור

רש"י בראשית כח, טז

כַּאֲשֶׁר מִתְעוֹרֵר יַעֲקֹב מִשְׁנֵתוֹ
לְאַחַר הַחֲלוּם בּוֹ זָכָה לִנְבוּאָה
אַלְקִית, הוּא מִבִּין שֶׁזֶהוּ מְקוּם
מְקַדֵּשׁ וּמְצַטְעֵר עַל כֶּף שִׁישׁוֹן שֶׁם
וְלֹא נִהַג בּוֹ בְּכַבּוּד הָרְאוּי.

**"אֲכַן יֵשׁ ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה
וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי" -
שָׁאֵם יָדַעְתִּי לֹא יִשְׁנֵתִי
בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ כְּזֶה.**

מִסְפָּר עַל שׁוֹמֵר בְּמַפְעַל אַחַד,
שֶׁהִתְנַמְנֵם בְּמַהֲלֵךְ עֲבוּדָתוֹ, וְחָלַם

חֲלוּם בּוֹ הוּא רוֹאֵה אֶת מְנַהֵל הַמַּפְעֵל נִכְנַס לְמַכּוּנֵיתוֹ, כַּאֲשֶׁר לִפְתַּע
מִשְׁתַּחֲרָר מִטְעֵן כְּבֵד מִהַמְּנוּף הַגְּבוּהַ שֶׁהָרִים אוֹתוֹ. נוֹפֵל עַל הַמַּכּוּנֵית
וּמוֹחֵץ אוֹתָהּ עִם הַמְּנַהֵל שֶׁבְּתוֹכָהּ. הַתְּעוֹרֵר הַשׁוֹמֵר בְּבִהְלָהּ, הַבֵּיט סְבִיבוֹ,
וְהִנֵּה הוּא רוֹאֵה אֶת מְנַהֵל הַמַּפְעֵל צוֹעֵד לְעֵבֶר מַכּוּנֵיתוֹ, וּמַעֲלֶיהָ מְנוּף
נוֹשֵׂא מִטְעֵן כְּבֵד, בְּדִיוֹק כְּמוֹ בְּחֲלוּם! מֵהֵר הַשׁוֹמֵר לְרוּץ לְעֵבֶר הַמְּנַהֵל,
אֲחוּז בּוֹ וּמִשָּׁף אוֹתוֹ לְאַחֹר כְּרָגַע הָאֲחֵרוֹן - וְאִזּוּ נָפַל הַמִּטְעֵן עַל הַמַּכּוּנֵית
הָרִיקָה, וְחִיּוֹ שֶׁל הַמְּנַהֵל נִצְלוּ. סֵפֶר הַשׁוֹמֵר לְמְנַהֵל אֶת כָּל הַסְּפוּר, זֶה
הוֹדֵה לוֹ בְּחֵם, שֶׁבַח אוֹתוֹ וְאֵף הַעֲנִיק לוֹ פָּרַס מְכַבֵּד - אוּלַם פִּטַר אוֹתוֹ
מִעֲבוּדָתוֹ. מִדּוֹעָ? מִשׁוּם שֶׁהוּא נִרְדָּם בְּשִׁמְרָה! גַּם אִם הַתּוֹצְאוֹת הֵיוּ בְּסוּף
לְטוֹבָה, שׁוֹמֵר שֶׁנִּרְדָּם בְּתַפְקִידוֹ אֵינּוּ רְאוּי לְעֲבוּדָתוֹ...

כַּאֲשֶׁר אֲנַחְנוּ רוֹאִים מוֹלְנוּ הַצְּלָחָה, אֲנַחְנוּ נוֹטִים לְהַתְּפַעַל מִמֶּנָּה, וְלֹא
תָּמִיד מְקַדְּיִשִׁים מִחֻשְׁבָּה לְדֶרֶךְ שֶׁהוֹבִילָה לְאוֹתָהּ הַהַצְּלָחָה. הַאֵם זוֹ אֲכַן
הֵיְתָה דֶרֶךְ רְאוּיָהּ, מִבְּחִינַה תּוֹרְנֵית, מוֹסְרֵית וְשְׁכֵלִית? לֹא תָּמִיד הַמְּטַרְהָ
מְקַדְּשֵׁת אֶת הָאֲמֻצָּעִים הַמוֹבִילִים אֵלֶיהָ, וְלֹא תָּמִיד הַהַצְּלָחָה מְעִידָה עַל
כֶּף שֶׁהִיָּה נְכוּן לְלֶכֶת בְּדֶרֶךְ זוֹ. גַּם מֵהֵמֵר יְכוּל לְזוֹכֹת לְפַעֲמַיִם בְּפָרַס
הַגְּדוֹל, אֲבָל אֵין זֶה אוֹמֵר שֶׁהַמוֹרִים הֵם מַעֲשֵׂה רְאוּי. וְאִם הַדֶּרֶךְ כְּרוּכָה
בְּמַעֲשִׂים הַמְּנַגְּדִים לְתוֹרָה וְלְמוֹסֵר, בּוֹדָאֵי שֶׁהַהַצְּלָחָה אֵינָה הוֹפְכֶת אוֹתָהּ
לְרְאוּיָהּ לְחֻקִּי.

בְּפִרְשָׁתְנוּ מִסְפָּר עַל יַעֲקֹב, שֶׁהֲלֵךְ לִישׁוֹן בְּבֵית אֵל וּבַעֲקוּבוֹת זֹאת זָכָה
לְחֻזוֹן הַסֵּלֶם, לְנְבוּאָה וּלְהַבְטָחָה אַלְקִית. לְמֵרוֹת זֹאת, תְּגוּבָתוֹ הָרְאוּשׁוֹנָה
כְּרָגַע שֶׁהוּא מִתְעוֹרֵר אֵינָה שְׂמִיחָה אֲלֵא יְרָאָה וּבִקְוֹרַת עֲצָמֵית, עַל כֶּף
שִׁישׁוֹן בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ כְּזֶה. אָמַר עַל כֶּף רַבִּי נִתָּן צְבִי פִּינְקֵל, הַסְּבָא

ביאור

מסלבודקה, שמכרף משמע שאפלו כדי להשיג את המדרגות העליונות ביותר - אין לעבר על מדת דרך ארץ. נבואה היא בודאי המדרגה הרוחנית הנעלה ביותר, אבל הדרך אליה לא באה על חשבון המדרגות הבסיסיות יותר, של דרך ארץ, מוסר, כבוד הבריות ושמירה על ההלכה.

לארץ הדורות היו לא מעט משיחי שקר וצדיקים מזויפים, שהציגו את עצמם כבעלי מדרגות גבוהות, אולם זלזלו בשמירת המצוות וההלכות, מתוך טענה שהללו נועדו רק לאנשים הפשוטים. בסופו של דבר כלם נחשפו לבסוף בקלונם, והתברר שאינם צדיקים גדולים וגם לא רשעים קטנים...

גם כאשר מדבר בקריירה ארצית יותר, יש להזהר מפני "קצורי דרך" מסכנים. מי שיקבש את התפקיד הנכסף באמצעות פרוטקציות, שחוד או רמיסת מתחרים, אולי יהנה ממנו בהתחלה, אך מעשיו יתנקמו בו בשלב מסוים. האנשים שפגע בהם יחזירו לו יחס דומה, והשיעורים המעשיים שדלג עליהם יתבטאו בחסר נסיון והכשרה מתאימים. וגם אם בעולם הזה יצליח אותו אדם לשמר על כסאו, בסופו של דבר יהיה עליו לתת את הדין בפני מלך המלכים, ומה תועיל לו אז הצלחתו הזמנית? לא רק היעד הוא החשוב אלא גם הדרך אליו, ורק אם זו נעשית כמו שצריך, אפשר באמת לשמח בהצלחה.

גמרא
ח' בבבלי

המדינאי האיטלקי ששינה את העולם

עושרו של משה רבנו

התלמוד מספר לנו שמשה רבנו היה עשיר. מנין היה לו כסף? הרי כשבני ישראל לקחו כסף וזהב מהמצרים, בעת יציאת מצרים, היה משה רבנו

עסוק בהוצאת ארונו של יוסף הצדיק מן היאור, והוא לא לקח כסף וזהב, אז מנין היה עשיר?

במדרש תנחומא חז"ל אומרים, שכשהקב"ה צינה למשה רבנו לעשות את לוחות הברית השניים, הקב"ה זימן אבן יקרה מאוד לאוהל של משה רבנו, ומהאבן הזו פסל (חתך) משה רבנו את לוחות הברית. את השירים של האבן היקרה הזו, אמר הקב"ה למשה - שמור לעצמך. מכך נהיה משה רבנו עשיר.

כנסו לערוץ 'תלמוד ישראלי'

עשיית הציצית

א. תלית חוטים בכנף הטלית

מצות עשה מן התורה להטיל ציציות בכנפות הבגד שמתכסה בו, שנאמר 'ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם'¹.

פיצד הוא עושה, לוקח ארבעה חוטים של ציצית ותוחכם בנגב שבכנף הבגד. נמצאו שמונה חוטים תלויים בכנף: ארבעה מצד אחד של הנקב, וארבעה מצד שני².

ב. עשיית גדיל

צריך לעשות את הציצית 'גדיל', שנאמר 'גדלים תעשה לך', הינו שיכרך באחד החוטים סביב שאר החוטים. כמו כן צריך שהיה בציצית 'ענף', כלומר חוטים נפרדים (שאינם כרוכים), שנאמר 'ציצת', והיננו חוטים נפרדים³, כמבאר לעיל.

מן התורה אין שיעור לארך הגדיל, וכיון שכרך חליה אחת שיש בה שלש כריכות, מתקיים בזה שם 'גדיל' וקיים את המצוה, אלא שצריך גם לקשר אחר הכריכות שני קשרים זה על גבי זה, שאם לא כן, אין הכריכות מתקימות, ונמצא שאין כאן 'גדיל'⁴.

אכן, נוהגים לעשות חמשה קשרים כפולים וביניהם ארבע חליות, כפי שיתבאר להלן.

מקורות והערות

3. ס' י"א במ"ב ס"ק ס"ו.

1. ספר החינוך מצוה שפ"ו.

4. שם במ"ב ס"ק ס"ג ס"ד.

2. שם ובשוע"ס י"א סעי' י"ב י"ד.